

مشارکت بخش خصوصی، رهیافتی برای تامین مالی پروژه‌های شهری

شلاله صبح خیز زنوزی

شلاله صبح خیز زنوزی، کارشناس ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه تبریز

Zonuzi_1366@yahoo.com

۱. چکیده

جذب سرمایه‌های بخش خصوصی و سرمایه‌های خارجی برای اجرای پروژه‌های شهرداری‌ها از روش‌های معتبر تامین منابع مالی در حوزه مدیریت شهری محسوب می‌شود. هم اکنون یکی از رویکردهای اصلی در حوزه‌های مدیریت شهری و روستایی در کشور، کم کردن وابستگی به کمک‌های دولتی و عوارض و حرکت به سمت شناسایی درآمدهای پایدار و روش‌ها و ابزارهای جدید تامین منابع مالی نظیر جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی می‌باشد. هدف این پژوهش بررسی "عوامل موثر بر مشارکت بخش خصوصی، در تامین منابع پایدار مالی پروژه‌های شهرداری" می‌باشد. با توجه به داده‌های گردآوری شده، بخشی از سرمایه‌گذاران بالقوه در پروژه‌های شهری شرکت نمی‌کنند، آنگاه استفاده از روش‌های معمول اقتصادسنجی دارای نتایج ناسازگار می‌باشد. بنابراین از روش لاجیت و پروبیت که بر اساس تابع حداکثر درستنمایی هستند به تخمین پارامترهای این تابع پرداخته شده است. لازم به ذکر است برای تخمین تابع از نرم‌افزار stata استفاده شده است. جامعه آماری، شهر و شهرداری تبریز می‌باشد داده‌های مورد نیاز از طریق پیمایشی و تنظیم پرسشنامه جمع‌آوری گردیده است. در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری تصادفی و برای تعیین حجم نمونه مورد نیاز از فرمول کوکران و جدول مورگان استفاده شده است. یافته‌های این پژوهش گویای این است که عواملی همچون بهبود فضای کسب و کار و قوانین کارای تضمین کننده سودکارگذار خصوصی، مشارکت بخش خصوصی در اجرای پروژه‌های شهری را افزایش می‌دهد و متقابلاً وجود بوروکراسی و نبود ظرفیت‌سازی‌های مناسب از سوی شهرداری روند کار را به تعویق می‌اندازد.

۲. واژه‌های کلیدی: مشارکت عمومی- خصوصی، توسعه پایدار شهر، الگوهای گسسته، مدیریت شهری

۳. مقدمه

در دنیای امروز شهرنشینی با همه ابعاد وجودی اش با گام‌های بلندی به جلو می‌رود و مدیران شهری با توجه به گسترش شهرنشینی و ضرورت داشتن شهرهایی ایمن، سبز و پاک تلاش می‌کنند به انتظارات شهروندان و سازمان‌ها از شهر و مدیریت شهری پاسخ دهند و برای اداره شهر در فضای متحول شده امروز برنامه‌ریزی و فعالیت نمایند. اداره شهرها در گذشته با توجه به وسعت و جمعیت کم آن‌ها از طریق کمک‌های دولتی نظیر عوارض ممکن بود ولی گسترش شهرنشینی و بالا رفتن توقعات از مدیریت شهری و ضرورت اجرای برنامه‌های جدید توسط مدیران شهری و استمرار ارائه خدمات به شهر و شهروندان نیازمند اعتبارات مالی جدیدی است. هم‌اکنون یکی از رویکردهای اصلی در حوزه‌های مدیریت شهری و روستایی در کشور، کم کردن وابستگی به کمک‌های دولتی و عوارض و حرکت به سمت شناسایی درآمدهای پایدار و روش‌ها و ابزارهای جدید تامین منابع مالی در مدیریت شهری و روستایی نظیر جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، انتشار اوراق مشارکت و استفاده از تسهیلات بانکی است که موفقیت شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در این عرصه نیازمند قوانین و مقررات به روز، حمایت‌های قانونی از سوی دستگاه‌های ذیربط نظیر وزارت امور اقتصاد و دارایی، بانک مرکزی و وزارت کشور و جلب اعتماد سرمایه‌گذاران و شهروندان است. بدیهی است اجرایی شدن این شیوه در کشور مستلزم فراهم نمودن زیرساخت‌های قانونی- فنی، برقراری تعامل نظام‌مند بخش‌های خصوصی و عمومی و فرهنگ‌سازی موضوع در کشور می‌باشد که متأسفانه در این زمینه بروز مشکلات متعدد راه را برای پیشرفت ناهموار ساخته است (هییتی و احمدی، ۱۳۸۹).

نتایج مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که اجرای برنامه‌های خصوصی‌سازی تا حدود زیادی از اهداف و نیت‌های اولیه دولت‌ها منحرف شده است و برنامه‌های خصوصی‌سازی را کند، ناموزون و با موانع پیش بینی نشده مواجه ساخته است. با توجه به آنکه خصوصی‌سازی و مشارکت بخش خصوصی فرایند جدید و پیچیده‌ای است، تجربیات بدست آمده نشان می‌دهد که تلاش‌های خصوصی‌سازی غالباً با دو مجموعه موانع مواجه بوده است. نخست مسایل و مشکلات اجرایی-اداری و دوم موانع اقتصادی و سیاسی که برآیند آن‌ها موجبات کند شدن روند خصوصی‌سازی گشته و همچنین اثرات این سیاست را بر کارایی اقتصادی نیز کاهش داده است (کميجانی، ۱۳۸۲).

هدف اصلی تحقیق حاضر مطالعه و بررسی عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در عرصه انجام پروژه‌های شهری در شهرداری شهر تبریز می‌باشد. در واقع ما سعی خواهیم کرد با یک رویکرد اقتصادسنجی (الگوهای گسسته) راه‌های افزایش مشارکت بخش خصوصی در همکاری با شهرداری را ارزیابی و موانع بر سر راه این امر را مشخص نماییم. اهداف فرعی تعیین رابطه بین ظرفیت سازی‌های زیربنایی شهرداری‌ها، وجود قوانین حامی سود سرمایه‌گذاران خصوصی، بهبود فضای کسب و کار و وجود بوروکراسی با میزان مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های شهری شهرداری است.

۴. پیشینه تحقیق

۴-۱. مطالعات خارجی

بورگ (۲۰۰۰)^۱ در مقاله‌ای با عنوان "تامین مالی خدمات عمومی، مطالعه موردی در شهرداری‌های نروژ" با بهره‌گیری از تخمین‌های داده‌های تابلویی برای داده‌های سال‌های (۱۹۹۲-۱۹۹۶) در کشور نروژ بیان می‌کند شواهد قوی وجود دارد که شهرداری‌ها درآمدهای جانشین خود را افزایش خواهند داد زمانیکه منابع اصلی درآمد خود یعنی مالیات و کمک‌های دولتی کاهش می‌یابد. یعنی به اخذ عوارض از مردم و مشارکت بخش خصوصی رومی‌آوردند. همچنین وی سهم عوامل سیاسی و سهم شوراهای سیاسی در مجلس و شوراهای شهر را از عوامل موثر در این زمینه می‌داند (Borge 2000).

هامامی و همکاران (۲۰۰۶)^۲ در مقاله‌ای تحت "عوامل تعیین کننده مشارکت عمومی-خصوصی در زیرساخت‌ها" به وسیله اقتصادسنجی داده‌های تابلویی، الگوی لاجیت و پروبیت و برای داده‌های کشور آمریکا، عوامل موثر بر مشارکت بخش خصوصی را در کل و سطح صنایع بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که اولاً میزان مشارکت در پروژه‌های بخش حمل و نقل و ارتباطات که تکنولوژی برترند بیشتر و در بخش تامین آب کمتر از بقیه صنایع است. ثانیاً متغیرهایی چون اندازه بازار، ثبات شاخص‌های اقتصاد کلان، جناح بندی دولت (جناح راست گرا)، تعدد احزاب در مجلس قانون‌گذاری، کسری بودجه جاری دولت، تجربه‌های قبلی دو بخش عمومی و خصوصی همبستگی و تاثیر مثبتی روی میزان مشارکت بخش خصوصی در تامین سرمایه پروژه‌های زیرساختی دارند و عواملی همچون بوروکراسی و فساد نهادهای دخیل از میزان این مشارکت می‌کاهند (Hammami et al, 2006).

آلبالات و همکاران (۲۰۱۰)^۳ در مقاله خود "عوامل تعیین کننده انتخاب نوع قرارداد و مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های زیرساختی آمریکا" بعد از تشریح انواع قراردادهای مشارکتی و مزایا و معایب آن‌ها، با استفاده از داده‌های سال‌های ۱۹۸۵-۲۰۰۸ و با تکیه بر اقتصادسنجی مدل‌های گسسته و الگوی لاجیت و پروبیت، به این نتایج رسیدند که مشارکت‌های بزرگ خصوصی در پروژه‌های مستقل عملیاتی رخ می‌دهد، همچنین دولت‌ها با فشار بدهی زیاد رغبت بیشتری به جذب سرمایه‌گذاری خصوصی دارند و بار مالیات زیاد و درآمدهای دولت از طریق مالیات از جذب مشارکت خصوصی می‌کاهد (Albalate et al, 2010).

1-Lars-Erik.Borge,2000

2-Hammami,Mona,Colleagues,2006

3-Daniel Albalate, Germabel, Richard Geddes,2010

بیسادا(۲۰۱۳) در مقاله‌ای با عنوان "سرمایه‌گذاری در کشورهای ضعیف: بخش خصوصی به عنوان منابع طبیعی و ناسازگاری در آفریقا" در یک مطالعه گسترده که شامل کشورهای قاره آفریقا می‌باشد، نتیجه می‌گیرد که سرمایه‌گذاری خصوصی به شدت تحت تاثیر ریسک سلب مالکیت، درجه آزادی شهروندی و بوروکراسی قرار داشته و رشد اقتصادی نیز متاثر از ریسک سلب مالکیت، تروریسم سیاسی و عدم پایداری به قراردادهای بلندمدت است. وی همچنین خاطر نشان می‌شود که خطر بروز جنگ‌های داخلی، چگونگی دیوانسالاری، بی‌اعتنایی به قراردادهای بوسیله دولت نقش اساسی را در عملکرد سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی دارد. (Besada, 2013)

۴-۲. مطالعات داخلی:

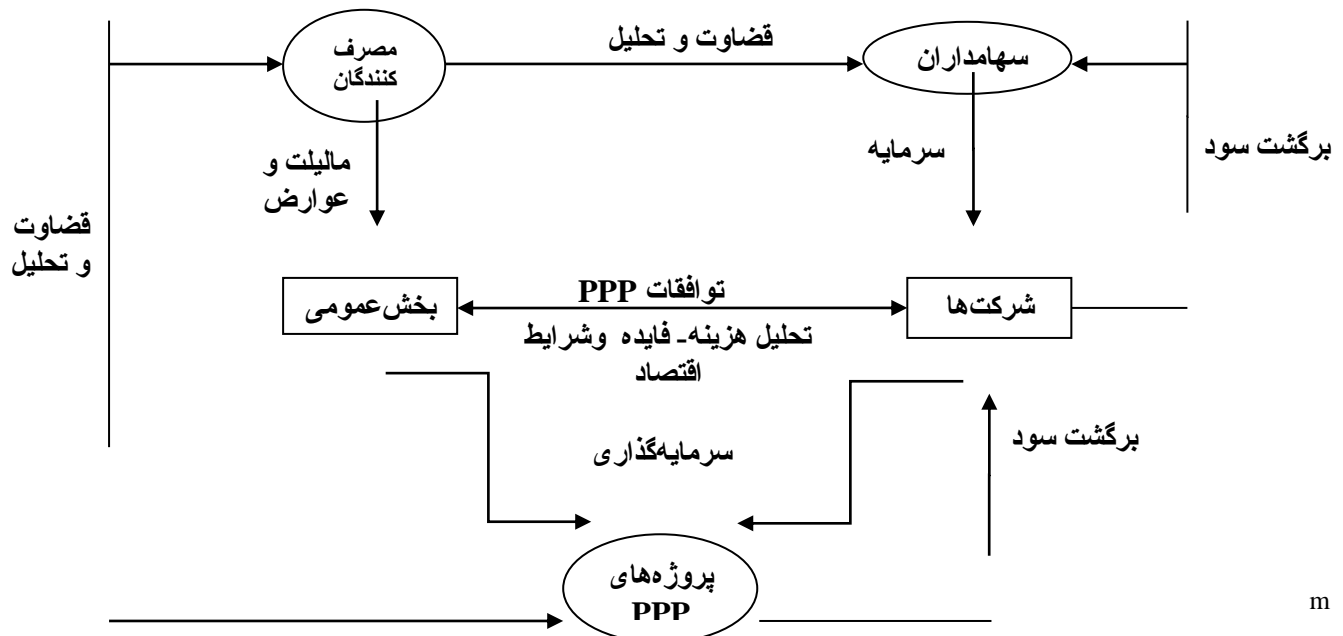
کميجانی(۱۳۸۲) در تحقیق خود در زمینه ارزیابی عملکرد سیاست خصوصی‌سازی در ایران به این نتیجه رسیده است که خصوصی‌سازی با سلامت اداری و شفافیت قوانین رابطه معناداری دارد(کميجانی، ۱۳۸۲).

هیبتی و احمدی(۱۳۸۷)، در مقاله خود تحت عنوان "رابطه آزادی اقتصادی با مشارکت‌های عمومی - خصوصی و ارائه الگو برای ایران" با استفاده از متدولوژی داده‌های تابلویی و داده‌های سال‌های ۱۹۹۹-۲۰۰۸ نشان دادند که در مورد ایران، تنها شاخص حقوق مالکیت دارای رابطه مستقیم و به لحاظ آماری معنی‌دار است. و شاخص‌های آزادی بازرگانی، آزادی سرمایه‌گذاری، آزادی مالی با مشارکت بخش خصوصی رابطه معکوس و معنی‌دار دارد. همچنین یافته‌های این مقاله حاکی از عدم معنی‌دار بودن رابطه بین آزادی کسب و کار، آزادی منافع مالی، اندازه دولت، آزادی پولی و آزادی از فساد و بهره‌گیری از مشارکت عمومی - خصوصی می‌باشد(هیبتی، احمدی، ۱۳۸۷).

ترکان و شهبازی(۱۳۸۹) در مطالعه‌ای با عنوان "بررسی چگونگی جلب مشارکت بخش خصوصی در توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل جاده‌ای" ضمن تاکید بر ارجحیت مشارکت از نوع(ساخت، مالکیت و بهره‌برداری)، عواملی همچون ارائه تضمین از سوی دولت برای بازگشت سرمایه با نرخ سود مناسب و کاهش مخاطرات و نگرانی‌های بخش خصوصی، را از اقدامات موثر برای جذب مشارکت سرمایه‌گذاران خصوصی در تامین سرمایه آزادراه‌ها دانسته‌اند(ترکان، شهبازی ۱۳۸۹)

هیبتی و احمدی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان "نظام نوین تامین مالی در واگذاری پروژه‌های زیرساختی دولت‌های مرکزی و محلی به بخش خصوصی" به مقایسه میزان پروژه‌های مشارکتی بین بخش عمومی و خصوصی در دنیا و ایران پرداخته و انواع مختلف مشارکت‌های این دو بخش را معرفی کرده و خاطر نشان شده‌اند که فراهم نمودن زیرساخت‌های قانونی و فنی و تعامل نظام‌مند میان دولت و بخش خصوصی جزء لاینفک موفقیت مشارکت‌هاست(هیبتی، احمدی ۱۳۸۹).

رحمانی و مظهری (۱۳۹۰) در تحقیق خود با عنوان "بررسی مشکلات، تاثیرات و روش‌های خصوصی‌سازی در معاونت خدمات شهری شهرداری مشهد"، از روش آنتروپی، جمع‌آوری داده به روش پیمایشی، به رتبه‌بندی مشکلات و موانع و روش‌های خصوصی‌سازی پرداختند و مهمترین موانع خصوصی‌سازی از دیدگاه پیمانکاران را وجود بوروکراسی در انعقاد قراردادها و پرداخت حقوق، عدم اطمینان در سرمایه‌گذاری، پایین بودن مبلغ قراردادها. و از دیدگاه مسولین شهرداری، عدم توجه به کیفیت از سوی بخش خصوصی، عدم رعایت مسائل بهداشتی و عدم مهارت و تخصص پیمانکاران دانستند. همچنین بهترین روش‌های خصوصی‌سازی را مشارکت عمومی- خصوصی، قرارداد پیمانکاری و رقابت مدیریت شده معرفی کرده‌اند (رحمانی، مظهری ۱۳۹۰)

شکل (۱) تحلیل نموداری فرایند عملکرد و بازخورد توافقات عمومی- خصوصی
منبع : moszoro et al, 2011

۵. مبانی نظری

مشارکت عمومی-خصوصی (PPP)^۵ مدلی برای تامین مالی پروژه‌های زیرساختی و زیربنایی مثل پروژه‌های سیستم ارتباطی، فرودگاه-ها، کارخانجات تولید برق و خدمات شهری است. شریک بخش عمومی می‌تواند در سطح ملی، ایالتی و یا محلی باشد. و شریک خصوصی نیز می‌تواند یک شریک کاملاً خصوصی و یا کنسرسیومی از شرکت‌هایی با تخصص‌های مختلف باشد.

یکی از کاربردهای مهم قراردادهای عمومی - خصوصی، به زمانی مربوط می‌شود که نیاز به توانایی‌ها و مهارت‌های پیشرفته و از طرف دیگر نیاز به سرمایه‌گذاری‌های مالی گسترده باشد. به نحوی که یک شرکت خصوصی یا حتی دولت به راحتی از عهده انجام آن برنیاید (Harris, 2012)؛

امروزه یکی از اصول توسعه‌ی پایدار شهری، رشد و گسترش فیزیکی شهر با معیارهای اصولی و منطقی می‌باشد. توسعه‌ی پایدار شهری، توسعه‌ای مبتنی بر نیازهای واقعی و تصمیم‌گیری‌های عقلایی با در نظر گرفتن ملاحظات مختلف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی محسوب می‌گردد. در بین عوامل موثر در توسعه‌ی فیزیکی شهر می‌توان به نقش درآمدهای پایدار اشاره کرد که در آن میزان، بهره‌مندی و دسترسی به درآمدهای پایدار، نوع و میزان توسعه‌ی شهری با برنامه را رقم خواهد زد (پژویان و همکاران، ۱۳۹۰).

تامین منابع مالی یکی از مهم‌ترین وظایف نهادهای عمومی از قبیل شهرداری‌هاست. هرچند که منابع مالی شهرداری‌ها به صورت مختلف قابل حصول است، اما همه آن‌ها از خصوصیات درآمدهای پایدار برخوردار نیستند. پایداری درآمدها مستلزم آن است که اولاً از استمرار نسبی برخوردار باشند و ثانیاً شرایط کیفی شهر را در معرض تهدید و تخریب قرار ندهد (شرزه‌ای، ۱۳۸۷).

شهرداری‌ها عموماً دو نوع بودجه آماده می‌کنند: (۱) بودجه عملیاتی یا جاری سالانه که شامل درآمدها و هزینه‌های برنامه‌ریزی شده به-علاوه معاملات دارایی‌های سرمایه‌ای وابسته برای سال مالی آتی است، و (۲) بودجه سرمایه‌ای که ترکیبی از پروژه‌های سرمایه‌ای و درآمدهای قابل پیش‌بینی برای تامین اعتبار این پروژه‌هاست (Schaeffer, 2000)؛

بودجه عملیاتی ممکن است اشکال گوناگونی داشته باشد که هر یک انواع مختلفی از اطلاعات را برای تصمیم‌گیران مالی فراهم می‌کند. در مقابل، بودجه سرمایه‌ای برنامه درازمدت محلی را تنظیم می‌نماید که باید در چند سال آتی، معمولاً در یک دوره حداقل پنج ساله اجرا شود. بودجه سرمایه‌ای یک ابزار مدیریتی مهم است زیرا به شهرداری و عموم مردم امکان می‌دهد که از هزینه‌های سرمایه‌ای (کوتاه‌مدت و بلندمدت) مورد نیاز آگاه شوند و با توجه به مخارج سرمایه‌ای آتی، توصیه‌ها و پیشنهادها آگاهانه‌تری طرح کنند (Schaeffer, 2008)؛

کاهش کارایی تخصیصی در اقتصاد شهری، ناسازگاری مالیات‌ها و بهای خدمات شهری با اصل انصاف، بی‌ثباتی درآمدهای شهرداری و عدم حسابداری شهرداری، که عرضه‌کننده خدمات شهری در برابر شهروندان است، تلاش‌ها را بر آن داشته تا معیارهای عملی مناسبی برای طراحی نظام مطلوب درآمدهای شهرداری طراحی شود (هادی زنون، ۱۳۹۰).

در دنیا روش‌های مختلفی برای خصوصی‌سازی پیشنهاد شده و مورد آزمایش قرار گرفته است و در این زمینه عمومیت دارد:

6-Harris, Klive 2012

7-Schaeffer, M2000

8-Schaeffer, M 2008

- (۱) قراردادهای پیمانکاری
- (۲) خصوصی سازی کامل
- (۳) مشارکت عمومی - خصوصی
- (۴) رقابت مدیریت شده
- (۵) فروش دارایی ها یا رهن

از شکل های مهم روند خصوصی سازی در سطح فعالیت های شهری که بسیار رایج است و تجربیات ارزشمندی در آن وجود دارد، همکاری و مشارکت بخش عمومی و خصوصی است.

این نوع همکاری ها و مشارکت ها به سازمان های دولتی و شهری امکان می دهد که هزینه ها و سرمایه گذاری های پر خطر و گران قیمت را با بخش خصوصی، در جهت منافع مشترک هر دو بخش تقسیم کنند. بر اساس بررسی های بعمل آمده شیوه مذکور زمانی مورد استقبال و استفاده قرار می گیرد که بخش عمومی و خصوصی منافع مشترکی دارند و منابع موجود در دو بخش بگونه ای بر روی هم انباشته می شوند که تکمیل کننده همدیگرند. در مطالعه ای که بنیاد ریزن در سال ۱۹۹۵ میلادی انجام داد، مشخص شد که شهرداری ها بطور روزافزونی در حال مشارکت با بخش خصوصی در زمینه تامین مالی، طراحی و ساخت پروژه های بزرگ و زیرساخت ها هستند. در این گزارش چند دلیل اصلی برای این کار ارائه شده است، از جمله اینکه این مشارکت باعث می شود بخشی از درآمدهای بخش خصوصی وارد عرصه فعالیت اقتصادی شده و گام مهمی در ایجاد و کمک به توسعه بلندمدت شهر بوده است (Bel,g.Fageda,x.2010)^۹

انواع رایج مشارکت های مالی بخش خصوصی در پروژه های شهری عبارتند از:

- (۱) قرارداد طراحی و ساخت^{۱۰}
- (۲) قرارداد اجرا و نگهداری^{۱۱}
- (۳) قرارداد ساخت - مالکیت و بهره برداری^{۱۲}
- (۴) قرارداد ساخت - مالکیت - بهره برداری و انتقال مالکیت^{۱۳}
- (۵) تامین مالی^{۱۴}
- (۶) مشارکت مدنی^{۱۵}

توافقات عمومی - خصوصی به بخش عمومی اجازه می دهد تا نگاهی به سایر پروژه هایی که تاکنون غیرقابل انجام بودند داشته باشد. در این مقوله، مشارکت بخش خصوصی می تواند به دولت اجازه دهد تا از اهرم های مالی نظیر منابع سرمایه ای بخش خصوصی بعنوان یک واسطه استفاده کند. به وسیله این راه حل توانایی آن برای بخش عمومی بوجود می آید تا منابع مالی محدود خود را به سایر پروژه -

9-Bel,g.Fageda,x.2010

14- Design-Build

15- Operation Maintenance

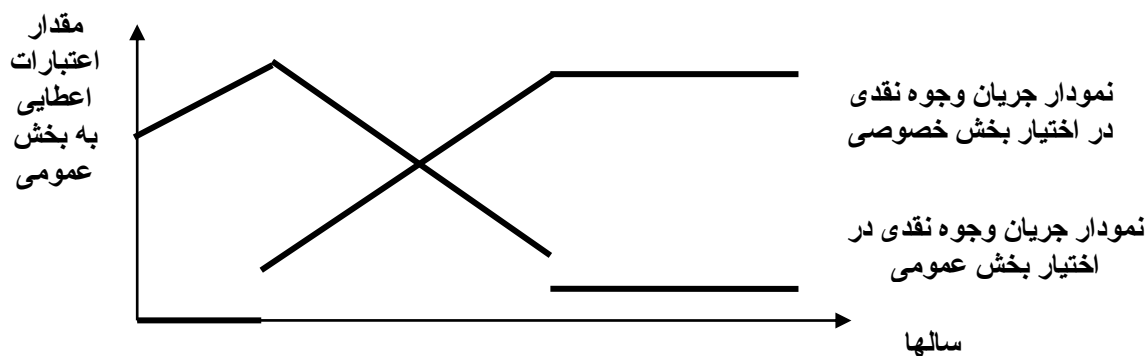
16-Build-Own-Operate

17-Build-Own-Operate-Transfer

18- Only Finance

19- Civil partnership method

های مناسب و مقرون به صرفه اختصاص دهد. طبق شکل زیر با گذشت سالها دولت درصدد گسترش نقش بخش خصوصی در پروژه-های مالی و محدود کردن نقش بخش عمومی از طریق کاهش اعتبارات اعطایی می‌باشد.

شکل (۲): روند تحول جریان وجوه نقدی و منابع در اختیار بخش عمومی و خصوصی

(منبع: Harris, World Bank 2012)^{۱۶}

۵-۱. تبیین متغیرهای اصلی تاثیرگذار بر جذب مشارکت‌ها و سرمایه‌های بخش خصوصی

زیرساخت‌ها: اجرای سیاست عدم تمرکز تا سطوح پایین یکی از خصوصیات بارز کلیه نهادهای مشارکتی است. بنابراین موانع و عوامل بازدارنده مشارکت و مردمی کردن نظام اداری و اقتصادی را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

(۱) فقدان نهادهای کارآمد برای تجمع و بیان خواسته‌های مردم، (۲) بوروکراسی، (۳) فقدان سازمان‌های غیررسمی، (۴) نخبه‌گرایی، (۵) نارسایی‌های ارتباطی، (۶) فقدان تنوع ساختاری، (۷) عدم برخورداری نهادها از استقلال لازم (Estache, et. 2005)^{۱۷}.

در مورد نقش سرمایه‌گذاری دولتی بر سرمایه‌گذاری خصوصی دو نظریه وجود دارد. بر اساس مدل‌های تئوریک اقتصاد کلان، سیاست‌های پولی و مالی می‌توانند از طریق افزایش و کاهش میزان نرخ بهره، سرمایه‌گذاری خصوصی را متاثر کنند. در مدل‌های ساده IS-LM افزایش سرمایه‌گذاری دولتی با افزایش مخارج دولت بعنوان یک سیاست انبساط مالی، باعث افزایش میزان بهره و در نتیجه کاهش سرمایه‌گذاری می‌شود. به عبارت دیگر سرمایه‌گذاری دولتی، علاوه بر کاهش منابع بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری، در صورتیکه در تولید کالاهایی که با تولیدات بخش خصوصی رقابت می‌کنند انجام شود، از سرمایه‌گذاری خصوصی می‌کاهد و جایگزینی جبری بوقوع می‌پیوندد. نظریه دیگر این است که در کشورهای در حال توسعه که زیرساخت‌ها ناقص است و موانع نهادی زیادی برای

16-Harris, Klive, World Bank 2012
21-Estache, Antonio. 2005

سرمایه گذاری وجود دارد، سرمایه گذاری دولت در آن‌ها می‌تواند با افزایش بازدهی سرمایه‌گذاری، زمینه را برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی مهیا کند (نادران، ۱۳۸۲).

قوانین کارا: باتوجه به مطالعاتی که در زمینه نقش مهم سرمایه‌گذاری در تولید ناخالص داخلی کشور میزبان و اثر آن بر رشد اقتصادی صورت گرفته لوین (۲۰۱۰)^{۱۸}، مشخص شد که سهم سرمایه‌گذاری با حاکمیت قانون ارتباط مثبت داشته است. بعبارتی حاکمیت بهتر قانون، مجموعه شرایطی را فراهم می‌کند که در آن سرمایه‌گذاری بیشتری (چه داخلی و چه خارجی) صورت می‌گیرد و در نتیجه باعث استمرار و تداوم رشد اقتصادی می‌گردد. از این شاخص می‌توان برای نشان دادن میزان امنیت سرمایه‌گذاری در یک کشور استفاده نمود. هر چه این شاخص بالاتر باشد، نشان دهنده‌ی وجود شرایط مناسب و زمینه‌ی مساعد برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی و البته خارجی است (Levin, j. 2010).

کلاسیک‌ها معتقد هستند که یکی از وظایف نهادی دولت ایجاد امنیت در سطح جامعه است. یکی از ضروریات جهت دستیابی به رشد پایدار اقتصادی ایجاد محیط امن برای تشویق به سرمایه‌گذاری و تولید می‌باشد.

پیستروگلفار (۲۰۰۴)^{۱۹} استدلال می‌کنند که حاکمیت قوی نهادی و قانون کارا، دارای یک اثر قوی روی امنیت تامین مالی از طریق بخش خصوصی خواهد داشت (Pistor, et al 2004).

روابط عمومی: روابط عمومی به عنوان یکی از حلقه‌های وصل حکومت با مردم مسئولیتی خطیر در شفاف‌سازی ساز و کارهای اجتماعی، مبادله اطلاعات، تحقق اصل مهم پاسخگویی سازمان‌ها به جامعه، حق کسب اطلاع و نظارت مردم بر عملکرد سازمان‌ها و امور اجرایی کشور دارد. از این رو می‌بایست به طور مستمر در کار بازآموزی، بازسازی و هماهنگ ساختن خود با تحولات و تغییرات اجتماعی در گذر زمان می‌باشد تا از دیگر بخش‌های اجتماعی جدا نیفتد. اما امروزه دیگر وظیفه روابط عمومی‌ها صرفاً اطلاع رسانی نیست بلکه شاهدیم علاوه بر اطلاع رسانی به طور جدی وارد عرصه اطلاع یابی هم شده اند. اگر اطلاع یابی به نحو مطلوبی صورت نگیرد، اعتماد بین افکار عمومی و مخاطبان شهرداری‌ها در زمینه اطلاع رسانی اتفاق نخواهد افتاد. بدون تردید اعتمادسازی اولین قدم برای گسترش معنا و مفهوم روابط عمومی و معنا و مفهوم اصلی مشارکت مردم و مخاطبان در برنامه‌های شهرداری‌هاست. لذا روابط عمومی‌ها هم برای کسب اطلاعات نیاز به این اعتماد دارند و هم برای ارائه آن به افکار عمومی جامعه. اطلاع رسانی، فرهنگ‌سازی، تبلیغات و بازاریابی برای فراهم نمودن زمینه مشارکت شهروندان و سرمایه‌گذاران برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی از اهمیت

18-Levin, j. Tadelis, s. 2010

19-Pistor, Raiser, Gelfar 2004

زیادی برخوردار است و روابط عمومی‌های مرتبط با مدیریت شهری و روستایی به ویژه روابط عمومی شهرداری‌ها در این عرصه نقش مهمی بر عهده دارند (ShafiuI Azam et al, 2006)^{۲۰}

۲-۵. بهبود فضای کسب و کار: هر چند واژه "فضای کسب و کار" در دهه‌های اخیر بعنوان یکی از کلیدواژه‌های مهم در مباحث اقتصاد کلان مطرح شده است، با تاملی در مباحث انجام شده پیرامون توسعه اقتصادی و پیش‌نیازهای یک اقتصاد رو به رشد، خواهیم دید که این مفهوم همواره مورد توجه اندیشمندان بوده است. منظور از فضای کسب و کار، عوامل موثر بر عملکرد واحدهای اقتصادی مانند کیفیت و دستگاه‌های حاکمیت، ثبات قوانین و مقررات، کیفیت زیرساخت‌ها و..... است که تغییر دادن آن‌ها فراتر از اختیارات و قدرت مدیران بنگاه‌های اقتصادی است (میدری و قورجانی ۱۳۸۷).

یکی از شاخص‌های مهم بهبود فضای کسب و کار، سهولت اخذ مجوز توسط شهرداری‌هاست.

در یک بررسی اجمالی از برون‌داد گزارش بانک جهانی از فضای کسب و کار ایران در سال ۲۰۱۰ علیرغم بهبود شرایط آغاز فعالیت اقتصادی و سهولت در صدور مجوزهای ساخت و ساز می‌بینیم ایران در میان ۱۸۳ کشور جهان رتبه ۱۳۷ و در میان ۱۹ کشور خاورمیانه و شمال آفریقا رتبه ۱۴ را کسب نموده است و در گزارش سال ۲۰۱۲ با وجود بهبود مجدد شرایط آغاز فعالیت اقتصادی و همچنین سهولت در اخذ وام و تسهیلات در میان ۱۸۳ کشور جهان با چندین رتبه تنزل به رتبه ۱۴۴ و در میان ۱۵ کشور خاور میانه و شمال آفریقا رتبه ۱۳ را کسب نموده که قطعا در مقایسه با رقبای منطقه و استراتژی کشور جایگاه برانده‌ای نیست. لذا همت و عزم عمومی مسئولین و صاحب‌نظران اقتصادی ذیربط را می‌طلبد تا ضمن اتخاذ تدابیر جدید و موثر، بستر و زمینه خلاقیت، کارآفرینی و هدایت سرمایه‌های تزریقی به سوی مشاغل غیرتقلیدی و تکراری به منظور ایجاد اشتغال پایدار در کشور را فراهم نمایند. موضوع سرمایه‌گذاری در شهرها و مشارکت‌جویی از شهروندان توانمند که بتوانند اداره بخشی از امور عمرانی، خدماتی و فرهنگی شهر را عهده‌دار شوند، همواره در سال‌های گذشته مورد تردید برخی از مدیران سیاسی و حتی شهری بود. اما صدور فرمان مقام معظم رهبری در خصوص لزوم اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی و تقویت بحث خصوصی‌سازی و واگذاری امور مردم به خودشان، موضوع سرمایه‌گذاری در شهرها را در کانون توجه مدیریت شهری قرار داد. شهر تبریز، در این زمینه نخستین قدم را برای اولین بار در تاریخ شهرداری‌های کشور برداشت و اقدام به تدوین اولین مقررات سرمایه‌گذاری در شهرداری‌ها در قالب شیوه‌نامه سرمایه‌گذاری و مشارکت نمود که پس از تصویب در شورای اسلامی شهر از سال ۱۳۸۶ به مورد اجرا گذاشته شد (نگاهی به پروژه‌های مشارکتی تبریز، ۱۳۹۲).

بسترهای لازم برای سرمایه‌گذاری در توسعه تبریز از طریق جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در این شهر با سرعت قابل توجهی فراهم شد و از صاحبان سرمایه دعوت شد که با اطمینان از حمایت‌های دولتی و شهری، نسبت به سرمایه‌گذاری در تبریز اقدام کنند. این حرکت در تبریز چنان شتاب گرفت که در جذب سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۱، شهرداری تبریز رتبه اول کشوری را با اختلاف فاحش، از سایر شهرها کسب نمود (همان منبع).

در این میان، شهر تبریز که همواره در تکوین و شکل‌گیری مدیریت شهری جایگاه ویژه‌ای در تاریخ ایران داشته، قدم‌های موثری را در ایجاد بسترهای مشارکت خصوصی در مدیریت شهری برداشته است. برگزاری موفق همایش‌های بین‌المللی، انعقاد ۱۷۵ قرارداد سرمایه‌گذاری مشارکتی به ارزش ۶۲ تریلیون ریال و صدها تفاهم نامه دیگر در این زمینه گواه این ادعاست.

۶. روش تحقیق

روش تحقیق حاضر از نوع تحلیلی، توصیفی است. زیرا هدف محقق از انجام این پژوهش بررسی عملی شرایط یا پدیده‌های موجود، ویژگی‌های یک جامعه آماری از قبیل اینکه، چه رابطه‌ای بین متغیرها وجود دارد و تجزیه و تحلیل رابطه میان متغیرها بر اساس هدف تحقیق است. همچنین این تحقیق از نظر هدف تحقیق، کاربردی محسوب می‌شود.

۶-۱. معرفی مدل

با توجه به اینکه بخشی از سرمایه‌گذاران گفتگو کننده با شهرداری موفق به اخذ قرارداد مشارکت مالی در پروژه‌های شهری نشده‌اند، لذا استفاده از اقتصادسنجی معمول و متعارف دارای نتایج ناسازگار می‌باشند و برای بدست آوردن تخمین‌های سازگار و معتبر بهتر است از مدل‌های اقتصادسنجی گسسته از جمله لاجیت و پروبیت^{۲۱} استفاده کرد.

اقتصاددانان برای پاسخگویی به اینکه چرا انتخاب‌های خاصی صورت می‌گیرد و چه عاملی و به چه میزانی در فرایند تصمیم‌گیری‌ها موثر هستند، از این مدل‌ها استفاده می‌کنند. دو حالت بودن متغیر وابسته در این مدل‌ها به وسیله متغیر دو جمله‌ای موهومی نشان داده می‌شود که در آن پیشامد مورد نظر با عدد یک و حالت‌های غیر آن با عدد صفر نشان داده می‌شود. در مثال مربوط به داده‌های حمل و نقل، انتخاب فرد بین رانندگی با خودروی شخصی یا استفاده از اتوبوس بصورت زیر است. (Hill, et al 2011)

(۱)

$$y = \begin{cases} 1 & \text{individual drives to work} \\ 0 & \text{individual takes bus to work} \end{cases}$$

هر یک از انتخاب‌های بالا دارای یک احتمال وقوع هستند :

$$P[y=1]=P$$

احتمال اینکه فرد از خودروی شخصی استفاده کند:

احتمال اینکه فرد از اتوبوس استفاده کند:

$$P[y=0]=1-p$$

هر انتخاب بر اساس ارزش آن فرد صورت می‌پذیرد که عوامل مختلفی می‌تواند بر انتخاب خانوار موثر واقع شوند. محققان با استفاده از مدل‌های مذکور برای شناسایی این موضوع پرداخته و ارزش انتخاب مورد نظر را برآورد می‌نمایند (Hill et al 2011).

$$f(y) = p^y (1-p)^{1-y}, \quad y = 0,1 \quad (2)$$

$$E(Y)=P \quad (3)$$

$$\text{Var}(y)=p(1-p) \quad (4)$$

$$E(y) = p = \beta_1 + \beta_2 x \quad (5)$$

$$\hat{p} = b_1 + b_2 x \quad (6)$$

$$y = E(y) + e = \beta_1 + \beta_2 x + e \quad (7)$$

$$\text{Var}(e_i) = (b_1 + b_2 x_i)(1 - b_1 - b_2 x_i) \quad (8)$$

یکی از مشکلات مدل بالا وجود ناهمسانی واریانس است، چرا که واریانس جمله خطا تابعی از x شد که آن هم از مشاهده‌ای به مشاهده دیگر تفاوت خواهد داشت.

برای رفع مشکل بالا ابتدا معادله توسط روش GLS (generalized least squares) تخمین زده می‌شود

$$\hat{p} = b_1 + b_2 x \quad (9)$$

$$\frac{dp}{dx} = \beta_2 \quad (10)$$

$$\Phi(z) = P[Z \leq z] = \int_{-\infty}^z \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-.5u^2} du \quad (11)$$

در الگوهای گسسته ضرایب برآورد شده تنها نشان دهنده جهت تاثیر متغیرهای توضیحی روی احتمال وقوع متغیر وابسته بوده و تفسیر مقادیری نداشته و اثرات نهایی هستند که از لحاظ مقداری مورد تفسیر قرار می‌گیرند (محمدزاده و همکاران، ۱۳۹۱)

پس باید اثرات نهایی متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته محاسبه شود. به بیان دیگر با افزایش یک واحد متغیرهای مذکور، احتمال وقوع متغیر وابسته چند درصد افزایش می‌یابد.

$$p = P[Z \leq \beta_1 + \beta_2 x] = \Phi(\beta_1 + \beta_2 x)$$

(۱۲)

$$\frac{dp}{dx} = \frac{d\Phi(t)}{dt} \cdot \frac{dt}{dx} = \phi(\beta_1 + \beta_2 x) \beta_2$$

(۱۳)

در پایان کار باید قدرت پیش‌بینی مدل بکار رفته مورد آزمون قرار گیرد. به این صورت که اگر پارامترهای مدل تخمین زده شوند، می‌توان احتمال وقوع $y=1$ را از رابطه زیر محاسبه کرد.

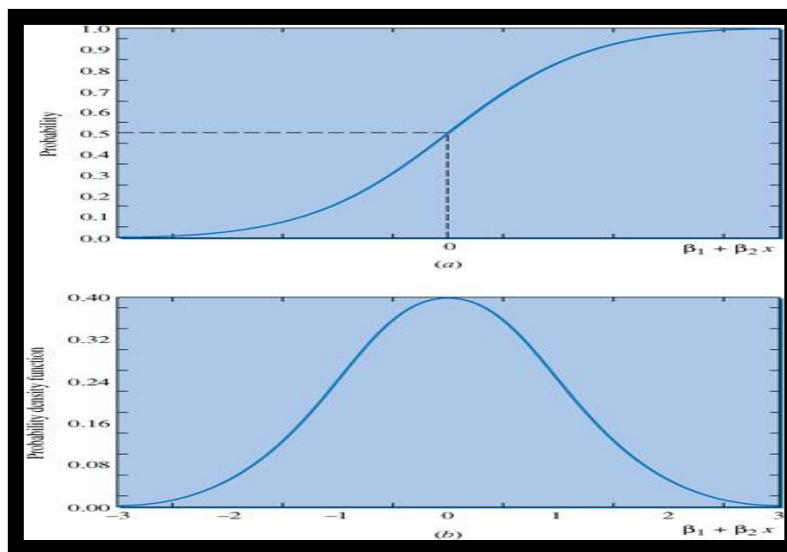
(۱۴)

$$\hat{p} = \Phi(\tilde{\beta}_1 + \tilde{\beta}_2 x)$$

$$\hat{y} = 1 \text{ if } \hat{p} > 0.5$$

$$\hat{y} = 0 \text{ if } \hat{p} \leq 0.5$$

همانطور که در شکل (۳) ملاحظه می‌شود، رابطه بین احتمال وقوع $y=1$ با متغیر x غیر خطی بوده و اثر نهایی آن، در مقادیر مختلف x بایستی متفاوت باشد. هرچه متغیر مستقل x افزایش یابد، احتمال وقوع $y=1$ افزایش می‌یابد. طبق این شکل اثر نهایی ابتدا با نرخ فزاینده افزایش یافته، سپس به نقطه عطف می‌رسد که $(p=0.5)$ و بعد از آن نقطه دوباره افزایش یافته به ماکسیمم خود می‌رسد.

شکل (۳): روند تاثیر اثرات نهایی متغیر مستقل بر روی متغیر وابسته (منبع: هیل و همکاران، ۲۰۱۱)

آلبالات و همکارانش برای بررسی عوامل موثر بر انتخاب نوع قرارداد مشارکتی از سوی سرمایه‌گذاران خصوصی در پروژه‌های شهری، از مدل‌های انتخاب گسسته مرتب شده استفاده کردند.

$$y_i^* = \beta' x_{i+\epsilon_i} \quad , \quad -\infty < y_i^* < \infty$$

$$y_i^* = \beta' x_{i+\epsilon_i} \quad , \quad -\infty < y_i^* < \infty$$

که y_i^* میزان مشارکت بخش خصوصی در قرارداد را اندازه گیری می کند. x_i برداری از متغیرهای توضیحی است که با پارامتر β اندازه گیری می شوند. در این مدل نحوه تصمیم گیری فرد به یکسری آستانه های انتخاب بستگی دارد که بصورت زیر تعریف می شوند:

$$y_i^* = 1 \text{ if } -\infty \leq y_i^* < \mu_1$$

$$y_i^* = 2 \text{ if } -\infty \leq y_i^* < \mu_2$$

....

....

....

$$y_i^* = J \text{ if } \mu_{J-1} \leq y_i^* < \infty$$

آن ها قراردادهای مشارکتی را به انواع مختلف تقسیم کرده و عواملی همچون میزان مالیات، باردهی، قوانین کار، جمعیت، درآمد خصوصی، ظرفیت های زیربنایی و ... را بعنوان بردار متغیرهای مستقل در نظر گرفتند.

$$\text{Contract}_i = \alpha + \beta_1 \text{taxburden} + \beta_2 \text{debt stress} + \beta_3 \text{legislature} + \beta_4 \text{population} + \beta_5 \text{pc income} + \beta_6 \text{nfastructures} + \dots + e_i$$

این مطالعه برای بررسی عوامل موثر بر افزایش مشارکت بخش خصوصی در تامین مالی پروژه های شهری، بر تصریح مدل مناسب متمرکز شده و سپس با استفاده از داده های جمع آوری شده بوسیله پرسشنامه به تخمین مدل پرداخته است.

معادله اصلی بصورت زیر است:

(۱۵)

$$\text{priv part} = f(\text{bus envir, infra cap, rule of law, bure})$$

(۱۶)

$$\text{Pr}[\text{priv part}=1] = f(x_1, x_2, x_3, x_4)$$

که به ترتیب:

Priv part: متغیر وابسته است و بیانگر مشارکت یا عدم مشارکت بخش خصوصی^{۲۲} است که مقدار یک یا صفر را به خود خواهد

گرفت. (مقدار یک برای مشارکت و صفر برای عدم مشارکت)

(x_1): شاخص بهبود فضای کسب و کار^{۲۳}

(x_2): ظرفیت ساز زیربنایی^{۲۴}

(X3): نقش حمایتی قانون از سرمایه گذاران و ضمانت آن‌ها^{۲۵}

(X4): بوروکراسی^{۲۶}

۲-۶. تعریف عملیاتی متغیرها: از آنجایی که داده‌های این تحقیق، همگی از طریق میدانی و جمع‌آوری پرسشنامه می‌باشد، پژوهشگر بعد از طی مراحل تایید و توزیع پرسشنامه‌ها، داده‌ها را کدبندی، پردازش و نرمال نموده و نهایتاً داده‌ها و مقادیر مختلف هر یک از متغیرهای وابسته و مستقل، بر اساس نمره‌هایی که گروه نمونه با جواب دادن به گویه‌های مربوط در پرسشنامه محقق ساخته بدست می‌آورد، اندازه‌گیری می‌شود.

۳-۶. جامعه آماری تحقیق

در این تحقیق جامعه آماری شامل کلیه سرمایه‌گذاران بالقوه‌ای است که از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ وارد گفتگو برای مشارکت و عقد قرارداد برای تامین مالی و سرمایه‌گذاری در پروژه‌های مختلف عمرانی، خدمات شهری و... با مسولین مربوطه در شهرداری شهر تبریز شده‌اند که بر اساس آمار اخذ شده از امور سرمایه‌گذاری و مشارکت شهرداری کلانشهر تبریز مجموعاً ۲۷۰ مورد، که به تفکیک ۱۷۵ مورد موفق به اخذ قرارداد مشارکت شده‌اند و ۹۵ مورد به توافق نهایی نرسیده‌اند.

در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری تصادفی و برای تعیین حجم نمونه مورد نیاز از فرمول کوکران^{۲۷} و جدول مورگان^{۲۸} (۱۹۷۰)، استفاده شده است حجم نمونه ۱۶۰ نفر تعیین گردید.

۴-۶. ابزار گردآوری اطلاعات

در این تحقیق از یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است که این ابزار در قالب طیف لیکرت^{۲۹} پنج درجه‌ای و به شکل بسته پاسخ تهیه گردیده است.

روایی ابزار اندازه‌گیری به تایید اساتید مربوطه و کارشناسان امور سرمایه‌گذاری شهرداری تبریز رسید و برای بدست آوردن پایایی ابزار اندازه‌گیری در تحقیق حاضر، ابتدا تعداد محدودی از پرسشنامه‌ها بین اعضای نمونه پخش و سپس از روش آلفای کرونباخ^{۳۰} برای برآورد پایایی ابزار اندازه‌گیری استفاده شد. که مقدار آن ۰/۸۱ بود.

28- infrastructure capacity

29-rule of law

30-bureaucracy

31-Cochran

32-Morgan

33-Likert scale

34-Cornbach's Alpha

۷. یافته‌های تحقیق

با توجه به بررسی نتایج حاصل شده که در جدول یک و دو قابل مشاهده است، ضرایب (۱۱/۰۵، ۶/۰۵-، ۵/۳۶، ۴/۲۶) به ترتیب برای وجود قوانین کارای حامی سرمایه‌گذار، بهبود فضای کسب کار، کاهش بوروکراسی و ظرفیت‌سازی زیربنایی توسط تخمین لاجیت بدست آمده است و اثرات نهایی به ترتیب (۱/۸۸، ۱/۰۳۲، ۰/۹۱، ۰/۷۲) بدست آمده است. طبق انتظار و در تایید مبانی نظری رابطه مثبت بین وجود قوانین کارای حامی سرمایه‌گذار، بهبود فضای کسب و کار، ظرفیت‌سازی‌های زیربنایی با مشارکت مالی بخش خصوصی وجود دارد و کاهش بوروکراسی بر میزان مشارکت سرمایه‌گذاران خصوصی می‌افزاید. همچنین عدم بهبود فضای کسب و کار از میزان مشارکت مالی بخش خصوصی در پروژه‌های شهری می‌کاهد. لازم به یادآوری است که در تخمین پروبیت نیز همین نتایج و وابستگی به دست آمده است. یعنی از لحاظ معناداری و علامت نتایج یکسانی با الگوی لاجیت بدست آمد، تنها تفاوت جزئی در مقادیر بدست آمده، می‌باشد.

با توجه به سوالات پرسشنامه و جواب‌های اعضای نمونه که در پروژه‌های شهری شرکت نکردند، و تعلق نمرات بالا به اهمیت بوروکراسی و بهبود فضای کسب و کار در تصمیم آن‌ها، در تفسیر علامت این دو متغیر باید دقت نمود. به این صورت که نبود یا کاهش بوروکراسی رابطه مثبت با مشارکت بخش خصوصی دارد و فضای نامناسب کسب و کار و طولانی شدن روند اعطای مجوزهای لازم، از میزان این مشارکت‌ها می‌کاهد.

جدول (۱): نتایج تخمین مدل اصلی تحقیق به روش لاجیت

متغیرها	ضرایب	Std.err	آماره آزمون (Z)
infra cap	۴/۲۶ (۰/۰۷۲)***	۲/۳۷	۱/۸۰
rul of lowe	۱۱/۰۵ (۰/۰۰۰)*	۲/۷۹	۳/۹۵
Bus envir	-۶/۰۵ (۰/۰۰۴)*	۲/۱۱	-۲/۸۶
bure	۵/۳۶ (۰/۰۶۸)***	۲/۹۴	۱/۸۲

cons	-۹/۳۲ (۰/۰۰۰)*	۲/۱۳	-۴/۳۹
P pseudo=۰/۲۹	Prob>chi2=۰/۰۰۰	Lr chi2(4) =۵۶/۱۹	
*سطح اطمینان یک درصد ***سطح اطمینان ده درصد (منبع: محاسبات محقق)			

جدول (۲): همچنین اثرات نهایی بصورت زیر است

متغیرهای مستقل	$\frac{dy}{dx}$	Std.err	آماره آزمون (z)
infra cap	۰/۷۲۶۱ (۰/۰۷۴)***	۰/۴۰۶۱	۱/۷۹
rul of lowe	۱/۸۸۳۹ (۰/۰۰۰)*	۰/۵۰۹۳	۳/۷۰
Bus envir	-۱/۰۳۲ (۰/۰۰۳)*	۰/۳۴۲۹	-۳/۰۱
bure	۰/۹۱۵۱ (۰/۰۶۶)***	۰/۴۹۸۲	۱/۸۴
*سطح اطمینان یک درصد ***سطح اطمینان ده درصد			

منبع : محاسبات تحقیق

۸. نتیجه گیری و پیشنهادات

جذب سرمایه‌های بخش خصوصی در پروژه‌های شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، با توجه به سرمایه‌های مادی و معنوی متعدد و منحصر بفرد موجود در کشور مزیت‌های مختلفی چون بهبود وضعیت اقتصادی شهرها و روستاها، کارآفرینی، ورود شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به عرصه‌های جدید کار و تلاش و خدمت رسانی و ارتقای سطح رفاه شهروندان و روستاییان را در پی خواهد داشت. مشارکت عمومی- خصوصی بعنوان یکی از شیوه‌های واگذاری فعالیت‌های دولت به بخش خصوصی در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی کمک بسزایی را در خصوصی سازی و ارتقای کیفی فعالیت‌های دولت خواهد داشت. بدیهی است اجرایی شدن این شیوه در کشور مستلزم فراهم نمودن زیرساخت‌های قانونی- فنی، برقراری تعامل نظام‌مند بخش‌های خصوصی و عمومی و فرهنگ‌سازی موضوع در کشور می باشد که متأسفانه در این زمینه بروز مشکلات متعدد راه را برای پیشرفت ناهموار ساخته است (هیبتی و احمدی، ۱۳۸۹).

با توجه با اهداف این تحقیق که همانا بدست آوردن چگونگی تاثیر عوامل موثر بر افزایش مشارکت بخش خصوصی در تامین مالی پروژه‌های شهرداری بود، با استفاده از روش اقتصاد سنجی الگوهای گسسته لاجیت و پروبیت بدنبال یافتن پاسخ سوالاتی که در فصل اول تحقیق مطرح بود، تابع اصلی تخمین زده شد و نتایج زیر بدست آمد :

وجود زیرساخت‌ها و اطلاعات بخش خصوصی از پروسه مشارکت، بهبود فضای کسب و کار و قوانین کار، مشارکت بخش خصوصی در تامین مالی پروژه‌های شهری را افزایش می‌دهد و بوروکراسی و موانع قانونی باعث کاهش آن می‌شود. همچنین پژوهشگر از میان سوالات عمومی پرسشنامه به این نتیجه رسیده است که از میان انواع قراردادهای موجود در زمینه مشارکت، روش BOOT^{۳۱} (قرارداد ساخت، مالکیت، بهره برداری و انتقال مالکیت) با فراوانی ۸۲ مورد و روش مشارکت مدنی با ۳۵ مورد ، بیشترین نوع قراردادهای عقد شده بین طرفین عمومی و خصوصی را داشته‌اند.

همچنین محاسبه قدرت پیش بینی مدل حاکی از وقوع $y=1$ با احتمال ۰/۸۸ درصد و $y=0$ با احتمال ۰/۱۲ درصد می‌باشد.

توصیه‌های سیاستی: امروزه توجه به جذب و افزایش مشارکت بخش خصوصی در اقتصاد و به ویژه اقتصاد شهری و پروژه‌های شهرداری یکی از عناصر کلیدی، نقش مهم و حیاتی در توسعه جوامع ایفا می‌کند. رشد روزافزون اقتصاد و نیاز مبرم آن به مشارکت مردم آن جامعه و مشارکت خصوصی و کوچک شدن نقش دولت در اقتصاد، ضرورت شناخت عوامل موثر و دخیل در این امر را نمایان می‌سازد. بنابراین هرگاه چالش‌های پیش روی این موضوع شناخته شده و اقدامات سیاستی و قانونی لازم در دسترس باشد، توسعه

اقتصادی نیز میسر خواهد بود. شهرهای کشور عزیزمان ایران با دارا بودن فرصت‌های عظیم سرمایه‌گذاری، و همچنین دارا بودن سرمایه‌گذاران بالقوه که تنها با یک نیروی محرک وارد عرصه مشارکت در پروژه‌های عظیم شهری خواهند شد، دارای جایگاه ویژه‌ای است.

- در حوزه قوانین مربوط به مشارکت مالی: با توجه به اینکه قوانین موجود شهرداری از سال ۱۳۱۴ تقریباً بدون تغییر است و هیچ موردی در راستای مشارکت‌ها در این مجموعه یافت نمی‌شود و همچنین عدم آگاهی اکثر سرمایه‌گذاران از شیوه‌نامه موجود، توصیه اکید می‌شود اقدامات فوری جهت تدوین یکسری قوانین کارا و مستدل در جهت روشن شدن حدود و چگونگی مشارکت‌های مالی و همچنین الزامات و بایدهای طرفین درگیر در این امر، انجام شود. در این زمینه اقدامات حیاتی به نظر می‌رسد.

- همکاری و هم‌امنگی لازم با سایر ارگان‌های دولتی و عمومی جهت ارائه تسهیلات آسان و بدون مراحل سخت قانونی به سرمایه‌گذاران مشتاق در امر مشارکت پروژه‌های شهری

- آسپب شناسی ابعاد مختلف موضوع سرمایه‌گذاری توسط مسئولان ذیربط با هدف به روز نمودن قوانین و مقررات موجود.

- ضرورت همکاری و همفکری مستمر با سرمایه‌گذاران که به این منظور ضرورت دارد مدیران ارشد اهمیت موضوع سرمایه‌گذاری را برای رده‌های مختلف مدیریتی روشن نمایند تا با سرمایه‌گذاران برخورد‌های مناسبی صورت گیرد.

- همچنین کارگاه‌های آموزشی فعال با حضور کارشناسان خبره جهت آموزش مسئولین ذیربط در راستای پرورش مهارت‌های گفتگو و تعامل با بخش خصوصی بصورت ماهانه و سالانه دایر گردیده و از تجربیات سایر کلان‌شهرها در این زمینه استفاده شود.

- تهیه بانک‌های اطلاعاتی فرصت‌های سرمایه‌گذاری در شهرداری‌ها و دهیاری‌ها از سوی دست‌اندرکاران مدیریت شهری و روستایی به زبان‌های مختلف و آرایه آن به مجامع و محافل مربوطه در داخل و خارج کشور.

- اطلاع‌رسانی، بازاریابی و فرهنگ‌سازی در خصوص جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی در پروژه‌های شهرداری‌ها و دهیاری‌ها که نیازمند برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات مناسب از سوی روابط عمومی‌ها و رسانه‌های خبری است.

۹. منابع و ماخذ

(۱) رحمانی، فاطمه. مظهری، محمد (۱۳۹۰) " بررسی مشکلات، تاثیرات و روشهای خصوصی سازی در معاونت خدمات شهری شهرداری مشهد " اولین همایش اقتصاد شهری

(۲) پژویان، جمشید. پورزندی، محمد. دانش جعفری، داوود (۱۳۹۰) " اصلاح نظام درآمدی و مالی کلانشهرها " فصلنامه اقتصاد شهر. سال سوم. ش. ۹.

(۳) ترکان، اکبر، شهبازی، میثم (۱۳۸۹). " بررسی چگونگی جذب مشارکت بخش خصوصی در توسعه زیرساخت های حمل و نقل جاده ای " فصلنامه راهبرد، سال ۱۹. ش ۵۷

(۴) شرزهای، غلامعلی (۱۳۸۷). " شناخت و تحلیل پایداری اقلام درآمدی شهرداری های کشور " فصلنامه مدیریت شهری. ش ۲

(۵) کمیجانی، اکبر. (۱۳۸۲) " ارزیابی عملکرد سیاست خصوصی سازی در ایران ". وزارت امور اقتصادی و دارایی،

(۶) قوام، عبدالعلی، (۱۳۷۳)، " توسعه سیاسی و تحول اداری، ص ۱۴۸ " تهران، انتشارات قومس

(۷) میدری، احمد، قورجانی، اصلان (۱۳۸۷)، " سنجش و بهبود فضای کسب و کار، ص ۱ - ۸ " اتاق بازرگانی، صنایع و معادن تهران

(۸) محمدزاده، پرویز، سجودی، سکینه، مهدی زاده، یونس، (۱۳۹۱). " کاربرد مدل های رگرسیون گسسته در مطالعه عوامل موثر بر تحقیق و توسعه بنگاه های صنعتی ایران " فصلنامه سیاست علم و فناوری. سال چهارم. ش ۴

(۹) نادران، الیاس، (۱۳۸۲). " تاثیر هزینه های کلی بر ارزش افزوده و بخش سرمایه گذاری در صنایع ایران " مجله تحقیقات اقتصادی. دانشگاه تهران

(۱۰) نگاهی به پروژه های مشارکتی شهرداری تبریز، (۱۳۹۲)، روابط عمومی و بین الملل شهرداری تبریز

(۱۱) هادی زنوز، بهروز، (۱۳۹۰) " مبانی نظری نظام درآمدی شهرداری ها " بخش ویژه تامین مالی شهرداری ها. اقتصاد شهر. ش ۲

(۱۲) هیبتی، فرشاد و احمدی، موسی، (۱۳۸۷). " رابطه آزادی اقتصادی با مشارکتهای عمومی - خصوصی و ارایه الگو برای ایران " فصل نامه مدل سازی اقتصادی. سال دوم. ش ۲

(۱۳) هیبتی، فرشاد. احمدی، موسی (۱۳۸۹). " مشارکت عمومی - خصوصی: نظام نوین تامین مالی در واگذاری پروژه های زیرساختی دولتهای مرکزی و محلی به بخش خصوصی "

14) Albalate, Daniel. Bel, Germa. Geddes, R Richard (2010) "The determinants of contractual choice for private involvement in infrastructure projects in the united states"

15) Bel, G. Fageda, X. Warner. M (2010) "Is private production of public services cheaper than public production? A met regression analysis of solid waste and water services. Journal of policy analysis and management. 2,3

- 16) Besada, Hany (2013) "Doing business in fragile states: The private sector, natural resources and conflict in Africa"
- 17) Borge, Lars-Erik (2000). "Charging for public services: The case of utilities in Norwegian local government"
- 18) Bon-Gang Hwang, Xianbo Zhao, Ming Jiang shu Gay, (2012). "Public-Privet partnership projects in Singapore: Factors, critical risks preferred allocation from the perspective of contractors".
- 19) Estache, Antonio, Biagio, Sseciule, David, Veredas. (2005) "How much does infrastructure matter to groth in Sub-Saharan Africa" (To world Bank)
- 20) Hammami, mona, Ruhashyankiko, jean, Yehoue, Etienne. B (2006)
"Determinants of public-private partnerships in infrastructure"
- 21) Harris, Klive, World Bank, (2012). "Best Practices in Public-private Partnership financing in latin"
- 22) Hill, Carter, Griffiths, William and Lim, Guay (2011). "Principles of Econometrics. Fourth Edition"
- 23) Levin, j. Tadelis, s (2010) "Contracting for government services: Theory and evidence from U.S cities. Journal of industrial economics. 58(3)
- 24) Moszoro, Marian, Krzyzanowsska, Magdalena, (2011). " Implementing Public-Private Partnership in Municipalities" **Working paper, WP-908**
- 25) Pister, Kathrin. Martin, raiser. Stanislav, Gelfar, (2004). "Low and Finance in Transition Economies. **8(2); 325-368**
- 26) Schaeffer, M, (2000). " Municipal Budgeting" Background Series, 4, Washington, D.C, World **Bank**
- 27) Shafiul Azam Ahmad, Syed Mansoor Ali. (2006). "People as Partner: Facilitating People Participation in Public-Private partnership for Solid WastsManagment" **Habitat International 781-796**
- 28) Schaeffer, M, (2008), "Access to Fiscal Information and Audit: Challenges and **Strategies**" **pp.144-88**
- 29) Sheffield Azam Ahmad, Syed Mansur Ali. (2006). "People as Partner: Facilitating People Participation in Public-Private partnership for Solid WastsManagment" **Habitat International 781-796**

private sector participation, as an approach to provide sustainable sources of municipal finance projects

Shallaleh Sobhkhiz Zonuzi^{۳۲}

Key Word: Public- Private Participation, Discrete Models, Sustainable City, Urban Management
JEL Classification: R51, R53, R59

Abstract

Private sector investments and foreign sector investments attract methods of financing for the implementation of urban projects is placed in municipal management. The purpose of this study, is "Factors affecting the participation of the private sector in providing sustainable sources of financing municipal projects," according to the data collected, part of potential investors had not participate in municipal projects, thus the routine use of econometric methods is the inconsistent results. The Logit and Probit method based on the maximum likelihood estimates of the parameters of this function are discussed. We used Stata software to estimate the function. The findings of this study suggest that factors such as improving the business environment and efficient rules increases private sector participation in the implementation of urban projects and mutually increase the bureaucracy and lack of suitable capacity council delay the process